

Willem van Oranje

In 1555 werd Karel V opgevolgd door zijn zoon **Filips II** als koning van Spanje en heer der Nederlanden. Omdat Filips in Spanje geboren was, had hij in 1549 een reis door de Nederlanden gemaakt om het land te leren kennen. Spaanse en Nederlandse edelen vergezelden hem tijdens deze vrolijke reis. Een van die edelen was Willem, Prins van Oranje.

Uiteindelijk keerde Filips II terug naar Spanje en liet het regeren over aan zijn zus Margaretha van Parma met een aantal Spaanse edelen.

Willem van Oranje en andere Nederlandse edelen werden als stadhouder, plaatsvervanger van de landsheer, benoemd. Zij moesten uitvoeren wat het Spaanse hof had besloten.

Net als zijn vader wilde Filips II dat alle mensen in zijn rijk bij de katholieke kerk bleven. Protestanten werden daarom gevangengenomen en vaak ter dood veroordeeld.

Veel mensen in de Nederlanden, ook katholieken, vroegen zich af of dit wel nodig was. Een ander soort geloof betekende toch niet dat je een misdadiger was? Willem van Oranje was zelf protestant. Hij probeerde samen met andere Nederlandse edelen Filips II op andere gedachten te brengen, maar er werd niet naar hen geluisterd.

Aanhangers van Calvijn kwamen in het jaar 1566 in opstand. Ze trokken op naar de kerken om beelden van heiligen omver te trekken en ze stuk te slaan. Men wilde de kerken 'schoonmaken'. Ze namen overigens ook meteen maar het goud en zilver mee.

Willem van Oranje keurde deze **Beeldenstorm** niet goed, want hij vond dat iedereen recht had op een eigen geloof en een eigen mening. Dat had hij van Erasmus gehoord.

Filips II stuurde zijn vertrouweling, de Spaanse hertog van Alva, naar ons land om orde op zaken te stellen. Alva liet de opstandelingen, waaronder ook een aantal edelen, oppakken. Veel mensen vluchtten weg uit de Nederlanden en ook Willem van Oranje wist nog op tijd te vluchten. Hij ging naar het kasteel van zijn ouders in het huidige Duitsland, maar zijn bezittingen in de Nederlanden raakte hij kwijt.

Om zijn bezittingen terug te krijgen, keerde hij zich tegen Filips II. Samen met zijn broers huurde hij soldaten in voor een leger. Daarmee viel hij ons land binnen, maar hij werd in 1568 meteen bij zijn eerste veldslag in het plaatsje Heiligerlee verslagen. Toch gaf hij de moed niet op.

Op 1 april 1572 veroverde een groepje **opstandelingen**, die zich Watergeuzen noemden, het stadje Brielle. Willem van Oranje stuurde meteen een leger om hen te helpen. Daarna kozen steeds meer steden in Holland en Zeeland de kant van de prins. Ze waren de rechtbank en de belastingen van Alva meer dan zat.

De Spanjaarden probeerden nog om deze steden terug te veroveren. Sommige werden daarom maandenlang belegerd, zoals Leiden in 1574. Maar uiteindelijk kwam het gewest Holland en Zeeland stevig in handen van Willem van Oranje. Als belangrijkste protestantse edelman werd hij de leider van de opstand.

Willem van Oranje.

De Beeldenstorm.

Watergeuzen in Brielle.

1. Welke woorden horen bij Filips II en welke bij Willem van Oranje?

Zet ze in de juiste kolom: *Spanje - Duitsland - landsheer der Nederlanden - leider van de opstand - katholiek - protestant*

Filips II

Willem van Oranje

_____
_____
_____

_____
_____
_____

2. Vul in: *Nederlandse - Spaanse - protestanten - katholieken.*

Filips II liet _____ gevangennemen en ter dood veroordelen.

Zelfs _____ vroegen zich af of dit wel nodig was.

_____ edelen probeerden Filips II op andere gedachten te brengen.

Maar zij hadden weinig meer te zeggen, het _____ hof maakte de dienst uit.

3. Zet een kruisje voor het juiste antwoord.

De aanhangers van Calvijn kwamen in 1566 in opstand, want:

- zij wilden dat Willem van Oranje de leider van hun opstand zou worden.
- zij wilden de kerken schoonmaken door beelden van heiligen omver te trekken.

Na de opstand vluchtten veel mensen het land uit, want:

- Willem van Oranje was toch al vertrokken naar zijn ouders.
- De hertog van Alva liet de opstandelingen oppakken.

4. Willem van Oranje werd de leider van de opstand in de Nederlanden.

Waarom keerde hij zich tegen Filips II?

_____
_____

Waarom kozen de opstandelingen hem tot leider?

_____
_____

5. Schrijf de antwoorden op.

Op 1 april _____ veroverde een aantal opstandelingen het stadje _____.

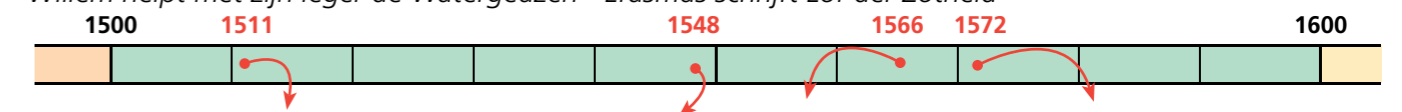
Men noemde zichzelf _____.

_____ stuurde meteen _____ om hen te helpen.

Steeds meer steden in _____ kozen de kant van de prins.

6. Zet de volgende gebeurtenissen op de juiste plek in de tijdskalk.

Hertog van Alva komt naar de Nederlanden - Karel V is landsheer van de 17 Nederlandse gewesten - Willem helpt met zijn leger de Watergeuzen - Erasmus schrijft Lof der Zotheid

_____
_____

De tijd van de trekschuiten

In de Gouden Eeuw waren er maar weinig wegen in ons land. Na een regenbui veranderden ze vaak in een modderpoel, want ze waren niet bestraat of geasfalteerd. De meeste wegen lagen bovendien op een dijk die vaak te smal was om twee wagens te laten passeren. Daarnaast waren er bij de rivieren nog geen bruggen. Je moest dus altijd met een boot oversteken.

Rivieren, vaarten en sloten waren daarom in die tijd de wegen van ons land. Via het water kon je altijd naar een stad of een dorp varen, want elke plaats lag wel aan een vaart. Je was vanuit Zeeland sneller in Groningen via allerlei **waterwegen**, dan over land.

Met de trekschuit reisde men van stad tot stad. Er waren vaste vertrek- en aankomsttijden, zodat je wist hoelang een reis zou duren. In een paar uur was je vanuit Leiden in Amsterdam of vanuit Rotterdam in Gouda. Onderweg zat je rustig te lezen of te praten, terwijl de schuit door een paard langs de kade werd voortgetrokken. Het was veel comfortabeler dan reizen met een koets.

De steden in de Republiek groeiden hard in die tijd. Er kwamen mensen uit de zuidelijk Nederlanden hiernaartoe, omdat ze gevlucht waren voor hun geloof. Als protestanten konden ze in eigen land niet blijven. Mensen uit Engeland, Frankrijk en de Duitse landen zochten in ons land ook vrijheid of geluk.

Er was hier **veel werk** te vinden, maar het betaalde vaak slecht. In de meeste gezinnen moest iedereen meehelpen om geld te verdienen. Vrouwen en kinderen werkten daarom ook.

Als je het als jongeman goed getroffen had of als je een goede opleiding had gekregen, verdiende je genoeg geld. Jouw vrouw hoefde dan niet te werken en mocht thuisblijven om voor het huishouden te zorgen. Jongens gingen naar school of de universiteit om een vak te leren. Meisjes leerden van hun moeder hoe ze moesten koken, naaien en de kinderen verzorgen. Veel vrouwen konden overigens ook lezen en schrijven, want soms was jouw man voor lange tijd op reis en stond je er alleen voor. Jij moest dan thuis alles regelen.

In deze tijd droegen rijke mensen voornamelijk zwarte kleren met een witte kraag. De kleren werden gemaakt van zwart laken en dat was duur. Met een witte kraag liet je zien dat je geen vies werk hoefde te doen.

Maar halverwege de 17e eeuw veranderde dat. Jonge mannen begonnen **kleurige kleren** te dragen met sjerpen en strikken. Op hun hoofd zetten zij wijde flaphoeden met een pluim en ze lieten hun haren langer groeien. Jonge vrouwen begonnen kleurige rokken te dragen en hoge kragen van wit kant. Men wilde laten zien dat als je veel geld verdiende, je leven goed en leuk was.

Er was toen nog een groot verschil tussen arm en rijk, maar op het ijs was iedereen gelijk. De winters in de 17e eeuw waren streng en elk jaar lag er ijs op de vaarten, sloten en plassen. Schepen konden niet varen en er was even geen handel of werk mogelijk. Arm en rijk bond de **schaatsen** onder en zwierde door elkaar over het ijs. Buitenlandse bezoekers vonden dat maar gek.

De Trekschuit.

Jonge mensen in de Gouden Eeuw.

Ijsvermaak.

1. Zet een kruisje voor het juiste antwoord.

De wegen in de 17e eeuw veranderden na een regenbui meestal in een modderpoel, want:

- ze waren niet bestraat of geasfalteerd.
- ze lagen meestal bovenop een dijk en waren te smal.

Rivieren, vaarten en sloten waren in die tijd de wegen van ons land, want:

- je kon met de trekschuit van stad naar stad reizen.
- je kon sneller via allerlei waterwegen reizen dan over land.

2. Vanuit Amsterdam moet je naar Dordrecht reizen. Bekijk de reistijden van de trekschuit.

Langs welke routes kun je reizen naar Dordrecht?

_____

_____

_____

Langs welke route ben je het kortst onderweg?

_____

_____

_____

	vertrek	aankomst
Amsterdam - Haarlem	half 8 vm	half 9 vm
Haarlem - Leiden	10 uur vm	1 uur nm
Leiden - Delft	2 uur nm	half 4 nm
Delft - Rotterdam	4 uur nm	half 5 nm
Amsterdam - Gouda	half 9 vm	half 12 vm
Gouda - Rotterdam	3 uur nm	5 uur nm

Vanaf Rotterdam vaart regelmatig een beurtschip in een uur naar Dordrecht.

3. De steden in de Republiek groeiden in de 17e eeuw hard.

Waarom kwamen mensen uit de Zuidelijke Nederlanden naar ons land?

_____

_____

Waarom kwamen er ook mensen uit Engeland, Frankrijk of de Duitse landen?

_____

_____

4. Schrijf het goede antwoord op.

Als je als jongeman een _____ had gekregen verdiende je _____.

Jouw vrouw kon _____ om voor het _____ te zorgen.

Niet alleen mannen, ook veel _____ konden _____.

Als jouw _____ voor lange tijd _____ was, moest je thuis alles regelen.

5. Als rijke jonge vrouw zoek jij bij de kleermaker je nieuwe kleren uit.

Wat heb je nodig? Zet een rondje om de kleding die bij de 17e eeuw hoort.

☐ spijkerbroek	☐ kanten kraag
☐ fluwelen rok	☐ T-shirt
☐ borstrok van laken	☐ leren jasje

6. Bekijk het schilderij hiernaast. Hendrick Avercamp heeft het rond 1610 geschilderd.

Wat zie je?

_____

_____

Het schilderij komt uit de 17e eeuw. Hoe kun je dat zien?

_____

_____

Hoe kun je het verschil tussen arm en rijk zien?

_____

_____

Niet iedereen in ons land was patriot. Veel gewone mannen en vrouwen zagen de stadhouder als de leider van ons land. Door met een oranje lint rond te lopen, stond men achter de Prins van Oranje.

Helaas was Willem V geen krachtige leider. In 1787 werd hij ontslagen als bevelhebber van het leger en vertrok hij van zijn paleis Huis ten Bosch in Den Haag naar Nijmegen.

Zijn vrouw Wilhelmina pikte dit niet en besloot terug te gaan naar Den Haag. In de buurt van Gouda, bij **Goejanvervellesluis**, werd zij door een vrijkorps tegengehouden. Een Oranje mocht Holland niet binnen en de patriotten durfden de prinses zomaar terug te sturen. Dat was nog nooit vertoond!

De boze Wilhelmina besloot meteen om haar broer, de koning van Pruisen, te vragen om hier orde op zaken te stellen. Pruisen was in die tijd een machtig land in het huidige Duitsland. Met een groot leger kwamen ze naar ons land om de leiders van de patriotten gevangen te nemen. Veel patriotten vluchtten daarom naar Frankrijk en Willem V keerde met zijn familie terug naar Den Haag. Alles leek weer zoals het was.

In **1789** namen Franse burgers in Parijs het heft in handen. De tijd van de adel en de kerk was voorbij, riep zij. De Franse koning en koningin werden gevangengenomen en Frankrijk werd een republiek van burgers waar iedereen vrij en gelijk was. Precies zoals de Franse filosofen dat hadden bedacht. Dit noemde men revolutie, omdat er in korte tijd veel veranderde.

De revolutie van Frankrijk moest ook in andere landen plaatsvinden. Daarom trok in 1793 een Frans leger met Nederlandse patriotten ons land binnen. Voor Willem V en zijn familie het sein om te vluchten, want hij zou vast en zeker ook gevangengenomen worden. Vanaf het strand in Scheveningen vertrokken zij met een boot naar Engeland.

Er was geen Oranje meer en de regenten waren niet meer aan de macht. De oude Republiek bestond niet meer. Ons land mocht van de Fransen een nieuwe republiek worden, die door de patriotten de **Bataafse Republiek** werd genoemd. Men zag zichzelf als opvolgers van de Bataven die in de Romeinse tijd in ons land woonden en in opstand waren gekomen.

De nieuwe republiek kreeg een grondwet. Er kwam ook een parlement dat de **Nationale Vergadering** heette. Voor dit parlement werden verkiezingen georganiseerd. Dat was voor het eerst in de geschiedenis. Net zoals tegenwoordig voor de Tweede Kamer bijvoorbeeld, hoewel alleen mannen mochten stemmen met voldoende inkomen.

Dit parlement besloot dat iedereen in Nederland gelijke rechten had. Zo mocht je je eigen geloof hebben en dit betekende bijvoorbeeld dat katholieken weer vrij en open naar hun eigen kerk mochten gaan. Het leek allemaal mooi, maar uiteindelijk veranderde alles niet zo snel. Wel werden de oude gewesten afgeschaft en in departementen veranderd met nieuwe namen. Ons land werd één land in plaats van acht provincies bij elkaar.

De Bataafse Republiek bestond maar een paar jaar. In Frankrijk was de revolutie namelijk in chaos geëindigd en één man greep de macht. Zijn naam was Napoleon Bonaparte. Hij wist grote delen van Europa te veroveren en riep zichzelf uit tot keizer. Van ons land maakte hij een koninkrijk met zijn broer Lodewijk als koning.

Goejanvervellesluis.

Willem V neemt afscheid in Scheveningen.

Nederland rond het jaar 1800.

1. Schrijf de antwoorden op.

Door met een _____ rond te lopen, stond men achter de _____.

In 1787 vertrok Willem V van zijn _____ in Den Haag naar _____.

Zijn vrouw _____ wilde teruggaan, maar werd bij _____ tegengehouden.

Een Oranje mocht _____ niet binnen en de _____ stuurden de prinses terug.

2. Met een groot leger kwamen de Pruisen naar ons land.

Waarom kwamen de Pruisen naar ons land?

_____

Waarom vluchtten veel patriotten naar Frankrijk?

_____

3. Zet een rondje om het juiste woord.

In 1789 namen Franse *burgers / filosofen* in Parijs het heft in handen.

Dit noemde men *revolutie / republiek* omdat er in korte tijd veel veranderde.

Een Frans leger met *Nederlandse / Pruisische* patriotten trok ons land binnen.

Vanuit Scheveningen vertrok Willem V met de boot naar *Engeland / Pruisen*.

4. Zet een kruisje voor het juiste antwoord.

De nieuwe republiek werd door de patriotten de Bataafse Republiek genoemd, want:

- men zag zichzelf als opvolgers van de Bataven die in opstand waren gekomen.
- men maakte een nieuwe start door de oude Republiek een nieuw naam te geven.

De Bataafse Republiek kun je een democratie noemen, want:

- er werden voor het eerst verkiezingen voor het parlement georganiseerd.
- de Prins van Oranje was gevlucht en de regenten waren niet meer aan de macht.

5. Bekijk het kaartje van Nederland rond het jaar 1800.

Schrijf de goede antwoorden op.

Hoeveel departementen waren er?

_____

Wat valt op aan de namen van de departementen?

_____

Waarom hebben de departementen een andere naam gekregen?

_____

6. De Bataafse Republiek bestond maar een paar jaar en ons land werd een koninkrijk.

Waarom kwam er al snel een einde aan de Franse revolutie?

_____

Waarom kwam er al snel een einde aan de Bataafse Republiek?

_____

